

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 25 februari 1898, kl. 5 e. m.

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till förändring i fråga om hushållningssällskapens organisation m. m.

Uti en till utskottet för yttrandes afgifvande öfverlemnad motion, n:o 197, hemställer herr *P. Paulson*: »att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till allmän förordning med närmare bestämmelser för hushållningssällskapens organisation, särskildt innefattande stadgande i fråga om en likartad och rättvis röstgrund för besluts fattande i sällskapens alla ekonomiska angelägenheter.»

Motionären grundar denna sin framställning på det förhållande, att under det man af landtbruksstyrelsens berättelse för år 1895 finner, hurusom de 26 olika hushållningssällskapen nämnda år haft till sitt förfogande ett inkomstbelopp af sammanlagdt 1,660,778 kronor 33 öre, hvaraf ledamots-afgifterna endast uppgå till kronor 19,990: 61 och statsanslag för vissa bestämda ändamål mot särskild redovisning till kronor 274,276: 38, men sällskapens andelar af bränvinsförsäljningsmedlen till kronor 1,000,635: 79, hvilket sistnämnda belopp ovilkorligen måste betraktas såsom af staten anvisadt åt hushållningssällskapen, så finnas inga tillräckligt noggranna föreskrifter för kontroll från det allmännas sida deröfver, att rätten att använda dessa medel ej missbrukas, »och att, framför allt vid beslutens fattande, sådana former iakttagas, att besluten äro verkliga uttryck af icke blott

Bih. till Riksd. Prot. 1898. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 5 Häft. (N:is 8—10.)

den tillfälliga majoritetens, utan hela ortens åsigter.» Vidare erinrar motionären, att, ehuru de på grund af Kongl. Maj:ts skrifvelse till landtbruksakademien af den 16 maj 1848 för hvarje hushållningssällskap antagna och fastställda reglementen väl formelt torde efterleivas, det blott erfordras röstpluralitet för att ett viktigt och i betraktande af sällskapets tillgångar stort anslag skall beviljas, hvadan ofta händer, att sällskapets medlemmar från en viss ort eller till och med från en stad talrikt tillstädeskomna för att vid rösturnan till sin fördel genomdrifva ett beslut, som helt och hållet ogillas af flertalet jordbrukare inom sällskapets område.» Motionären finner sålunda det nu använda röstsättet, synnerligast i anslagsfrågor, ingalunda rättvist och tillfredsställande, och har, utan att med bestämdhet vilja angifva den beräkningsgrund för röstningen, som skulle vara den rigtiga, påpekat, att en sådan grund torde kunna finnas genom utseende vid per capita-omröstning af ombud socknevis eller inom de under sällskapen subordinerande gillen eller kontrakt, hvilka ombuds antal gjordes beroende antingen af fastighetstaxeringsvärdet eller den odlade jordens areal eller folkmängden. Slutligen anför motionären:

»Då nu emellertid hushållningssällskapen disponera öfver så betydande belopp af allmänna medel, som ofvan anförts, och då i hushållningssällskapens stadgar saknas garantier för att dessa medel på ett tillfredsställande sätt handhafvas och användas, så torde det vara statens pligt att stadga mera nöjaktiga bestämmelser rörande sällskapens hela organisation.»

Åtgärder från statens sida i syfte att bestämma vissa grunder för hushållningssällskapens organisation vidtogos redan genom ett kongl. circular af den 7 september 1813. Detta circular upphäfdes sedermera genom Kongl. Maj:ts skrifvelse till landtbruksakademien af den 16 maj 1848, hvilken innehåller följande bestämmelser, som ännu äro gällande:

1:o. Föremål för länshushållningssällskaps verksamhet är i allmänhet allt sådant, som, inom området af eget län samt utom gränserna af embetsmäns och allmänna myndigheters befattning, kan befordra landtbruks- och dermed förbundne näringars gagn och förkofran, genom upplysning, efterdömen, uppmuntringar och belöningar.

2:o. Ledamöter i hushållningssällskap väljas till obestämt antal, bland män, som äro kände för kunskaper i allmänhet samt insigt och erfarenhet i ett eller flera af de föremål, som tillhöra hushållningssällskaps verksamhet.

3:o. Ordförande och vice ordförande äfvensom sekreterare och skattmästare, samt andre tjänstemän, om sådane anses nödige, må, genom val, af sällskapet tillsättas.

4:o. En särskild afdelning, bestående af ordföranden, samt sekreteraren och skattmästaren, jemte minst fyra dertill, för ett eller flere år valde ledamöter, hvaribland vice ordföranden, uppdrages att, under namn af förvaltningsutskott, besörja sällskapets ekonomiska angelägen-

heter, bereda alla inkommande ärenden, innan de till afgörande af sällskapet företagas, samt verkställa alla vid dess sammankomster fattade beslut.

5:o. Hushållningssällskaps ordinarie sammankomster utsättas företrädesvis på tider, då i allt fall förväntas kan, att ett större antal ledamöter skola å samlingsorten sig inställa.

6:o. Hushållningssällskap besörjer, hvar och ett inom sin ort, att filialafdelningar blifva, härads-, kontrakts- eller socknevis, inrättade samt passande stadgar och föreskrifter dem meddelade; egande hushållningssällskap att, genom sina filialafdelningar, erhålla nödiga upplysningar om ortliga förhållanden och utföra beslutne åtgärder.

Vald ordförande i sådan afdelning är sjelfskrifven ledamot af hushållningssällskapet.

7:o. Med landbruksakademien *) bör hushållningssällskap sätta sig i oafbruten förbindelse till ömsesidigt utbyte af upplysningar, hvarje år, inom mars månads utgång, till akademien afgifva berättelse om landbruks- och tillhörande näringars tillstånd, jemte de förändringar, som inom dem inträffat under föregående året, samt dessutom meddela akademien underrättelser och uppsatser i ämnen, som utgöra föremål så väl för akademien som hushållningssällskaps omtanka och verksamhet.

8:o. I öfrigt och med iakttagande af ofvannämnda grunder eger hushållningssällskap att, efter särskilda, i hvarje ort sig företeende förhållanden, sjelf uppgöra de speciella föreskrifterne för sin verksamhet, och att, i sådant afseende, upprättade stadgar, äfvensom förslag till ändring i redan befintlige, till Kongl. Maj:ts nådiga pröfning och stadfästelse i underdånighet afgifva.»

Sedermera har Kongl. Maj:t den 4 juni 1868 förklarad, med anledning af ifrågasatt ändring i de ofvan under punkterna 3:o och 4:o intagna bestämmelser, att någon allmän förändring deruti ej nu borde ega rum, men att Kongl. Maj:t ville vid hvarje särskildt fall tillse, huruvida särskilda förhållanden inom ett eller annat hushållningssällskap kunna vid pröfning af stadgarne för detsamma påkalla någon afvikelse från de sålunda stadgade allmänna grunderna.

Vid granskning af de för rikets samtliga 26 hushållningssällskap nu gällande stadgar har utskottet funnit, att dessa i högst ringa grad innehålla några garantier mot sådana voteringsöfverrumplingar, som motionären antyder. Endast i viss mån förekomma rörande användningen af sällskapets penningmedel, och detta i ett jemförelsevis fåtal reglementen, några positiva bestämmelser. I *Stockholms läns* hushållningssällskap skall alltid en fond af 30,000 kronor finnas, som icke får användas för sällskapets utgifter; i *Upsala läns* likaså en grundfond af 9,000 kronor; i *Kalmar läns norra* får det kapital, som vid det äldre läns-sällskapets delning tillföll norra sällskapet, icke användas till utgifter, med mindre sammanstående beslut derom fattas vid två på hvarandra följande ordinarie sammanträden; i *Kalmar läns södra* får ej utan två på hvarandra följande ordinarie sammanträdens likstämmiga beslut ur kassan verkställas större utbetalningar, än som kunna bestridas med kas-

*) Genom kongl. brefvet den 13 december 1869 gäller denna punkt numera jemväl landbruksstyrelsen.

sans inkomster för året samt det näst föregående årets kassaöfverskott, hvarjemte beslut om användande af sällskapets medel mot förvaltningsutskottets afstyrkande icke är gällande längre än till nästa ordinarie sammanträde; i *Malmöhus läns* kan fråga om anslag ur kassan ej bifallas utan att vara af beredningsutskottet »pröfvad»; i *Hallands läns* kunna utgifter ur kassan till belopp af 5,000 kronor och deröfver ej beslutas mot förvaltningsutskottets afstyrkan, utom i fall beslutet fattas med $\frac{2}{3}$ pluralitet, hvarjemte stadgas, att sällskapets grundfond skall minst utgöra 140,000 kronor, som icke får minskas eller förskingras; i *Vestmanlands läns* erfordras $\frac{2}{3}$ röstpluralitet för beslut om utgifter af 2,000 kronor och deröfver; och i *Kopparbergs läns* hushållningssällskap är bestämdt, att förslag om utgift ur kassan alltid först skall prövas af förvaltningsutskottet. I alla de öfriga 18 hushållningssällskapens reglementen finnas inga som helst bestämmelser i dylikt syfte, om man ej vill räkna dit, att inom 17, delvis andra, sällskap bestämmes det antal ledamöter, som minst erfordras närvarande vid allmänt sammanträde för ett besluts giltighet, och hvilket antal varierar mellan lägst 11 (*Vesterbottens län*) och högst 24 (*Hallands*). Bestämmelser i sistnämnda hänseende saknas i reglementena för *Stockholms*, *Upsala*, *Kronobergs*, *Norra Kalmar*, *Södra Kalmar*, *Kristianstads*, *Kopparbergs*, *Gefleborgs* och *Jemtlands läns* hushållningssällskap.

Då hushållningssällskapen hafva en så omfattande penningförvaltning samt utöfva en för landtbruket och dermed förbundna näringar så betydelsefull verksamhet, som fallet är, måste väl en hvar finna det föga tillfredsställande, att urkunden för deras organisation skall bestå i en så underordnad handling som en af Kongl. Maj:t till landtbruksakademien aflåten skrifvelse, hvilken först på senare åren blifvit allmänneligen känd samt ej ens finnes i *Svensk Författningssamling* intagen; och orimligheten deraf minskas ingalunda derigenom, att Kongl. Maj:t, efter det ändring af vissa uti skrifvelsen förekommande bestämmelser ifrågasatts, förklarar sig vilja efter pröfning i hvarje förekommande fall medgifva af förhållandena påkallade afvikelser för särskilda hushållningssällskap från sagda bestämmelser.

Granskar man innehållet af ofvanintagna skrifvelse, vill det, fränsedt åtskilliga mindre lämpliga detaljbestämmelser, förefalla föga välbetänkt, att densamma tillerkänner sällskapens tjänstemän sjelfskrifvet ledamotskap uti förvaltningsutskotten, samt än mera, att hvarje garanti saknas såväl för att de särskilda gillenas intressen blifva inom förvaltningsutskotten bevakade som ock mot den af motionären framhållna faran, att vid sällskapens sammanträden beslut kunna fattas af en tillfällig majoritet i strid mot den gängse åsigten hos det stora flertalet af sällskapets ledamöter.

Man lärer väl sålunda, i likhet med motionären, med rätta kunna påyrka, att de allmängiltiga bestämmelserna för rikets hushållningssällskap skola sammanfattas uti en af Konung och Riksdag gemensamt stiftad förordning, hvilken bättre än ofvannämnda urkund ansluter sig till nutida förhållanden och åskådningssätt.

Om uti en sådan förordning bestämmelser inrymmas derom, att uti förvaltningsutskotten hvarje gille skall vara representeradt, samt att vid sällskapens sammanträden fattade beslut, afseende vissa större utgifter (exempelvis å 5,000 kronor och derutöfver) eller ock utgifter för en följd af år, icke emot förvaltningsutskotts afstyrkande blifva bindande, derest de ej förnyas vid näst påföljande sammanträde, så bör efter utskottets förmenande motionens hufvudsyfte fullständigt vinnas.

Derutöfver torde bland annat böra stadgas, att utgifterna för hvarje år måste begränsas inom ramen af sällskapens för samma år disponibla tillgångar, hvarjemte i förordningen måhända borde sammanfattas de enligt öfriga gällande föreskrifter sällskapen, dess ordförande eller tjänstemän möjligen åliggande skyldigheter gent emot staten. Deremot lärer förordningen icke böra upptaga några onödiga detaljbestämmelser eller sådana stadganden, hvarigenom sällskapens sjelfständiga verksamhet onödigt hämmas eller kringkäres.

Slutligen vill utskottet, då på ofvan angifna eller dermed likartade sätt tillräcklig garanti mot missbruk af sällskapens penningförvaltning bör kunna ernås, bestämdt motsätta sig motionärens önskan om bestämmande af en annan röstgrund än den hitintills inom sällskapen gällande, alldenstund denna sant demokratiska röstgrund utgör den bästa förutsättningen för vidmagthållande af ett allmänt intresse för sällskapets angelägenheter, samt dertill kommer, att densamma är en naturlig följd af de utaf hvarje ledamot till lika belopp utgående afgifter till sällskapet.

På grund häraf får utskottet i anledning af förevarande motion hemställa,

att Andra Kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t för Riksdagen framlägga förslag till allmän förordning med närmare bestämmelser för hushållningssällskapens organisation, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de här ofvan antydda grunder.

Stockholm den 25 februari 1898.

På utskottets vägnar:

T. ZETTERSTRAND.